Wilrica Nieuws

Augustus 2017 — jaargang 1 — nr. 2

Welkom

De eerste uitgave van Wilrica Nieuws ligt al enkele maanden achter ons. Uw talrijke reacties, opmerkingen, tips, enz. deden deugd en gaven een sterk signaal om ermee door te gaan. Verslaafd aan Wilrijk en haar rijke verleden staan we in deze nieuwsbrief stil bij volgende onderwerpen:

Hoog boven de Bist
100 jaar geleden
De Pruiselaarshoeve en het Hondsnest
De boulevard d'amour

Alvast veel leesplezier.
Hugo Cassauwers, voorzitter

Van de redactie

Redactieadres: gilbert.van.nuffel@wilrica.be

De Wilrica-wandeling "Rondje Bloemenveld" kent een onverhoopte belangstelling Wilrica heeft de wandeling uitgeschreven voor geïnteresseerde individuele stappers. Wenst u het parcours van dit Rondje Bloemenveld (wegwijzer + heemkundige uitleg) te ontvangen. Vraag het via het redactieadres.

Aan de verenigingsverantwoordelijken. Het is toegestaan om Wilrica Nieuws door te zenden aan uw leden. Gebruik van foto's evenzeer toegestaan mits bronvermelding.

Aan de lezer. U ontvangt Wilrica Nieuws digitaal. Mocht u deze lectuur in de toekomst liever niet meer ontvangen, gelieve dit ons te melden op het redactieadres.

v.u.: Hugo Cassauwers, p.a. Wilrica, Districtshuis – Bist 1, 2610 Wilrijk
redactie : Gilbert Van Nuffel, gilbert.van.nuffel@wilrica.be
vormgeving: Ken Van Nuffel

Hoog boven de Bist

De illustratie in de banner bovenaan pagina 1 is een luchtfoto van de Bist, die werd genomen in een tijdperk dat er nog geen drones bestonden. In de verte herkennen we het toenmalige gemeentehuis met achteraan de Openbare Reinigingsdienst, “de Pacht”, en andere uitvoerende gemeentediensten. Rechts de overdekte schutterstoren (1925-1973). De invalshoek verraadt dat de fotograaf gebruik maakte van het in aanbouw zijnde appartementsgebouw van 17 verdiepingen op de hoek van de Bist en Heistraat, voltooid in 1972.
Onder burgemeester Louis Kiebooms werd begin de jaren 60 van vorige eeuw een Commissie voor Esthetiek in het leven geroepen die een visie moest uitwerken over de vormgeving van de toekomstige “pleinwanden” van de Bist. Een nationale prijskamp, uitgeschreven onder Belgische architecten, verleende in mei 1961 respectievelijk een eerste en tweede prijs aan de architecten Leirens en Sepelie voor hun ontwerp.

Deze bekroonden van de Bist-prijskamp werkten gezamenlijk een gedurfd stedenbouwkundig ontwerp uit. Hoogbouw werd oordeelkundig ingeplant, afgewisseld met winkelstroken en een autovrije promenade. Een bijzonder accent werd gelegd op de inplanting van een 'supermarkt' - het begrip was nog vrij nieuw - en een overdekt shoppingcenter met gespecialiseerde handelszaken, toen nog een echte zeldzaamheid in ons land. Het project met zijn winderige wandelpromenade blijft tot vandaag voor- en tegenstander beroeren.

100 jaar geleden

Een ambtenaar maakte bij het einde van de Eerste Wereldoorlog, in opdracht van het Wilrijks gemeentebestuur, een chronologisch *“verslag over de daden en gruwelen door de Duitschers tijdens den oorlog”*

Hierin lezen wij op 10 september 1917:
“De Duitsche macht gaat over tot het maken van den inventaris van de voorhanden zynde landbouw- en ambachtsvoorwerpen als spaden, schuppen, hamers, schroot- en andere zagen. Benevens al het yzer dat zich bevond ten huize der smeden. Ook gaat 775 kilogram yzerdraad in de handen der Duitschers over.”

Dit is slechts een greep van alle goederen die door de bezetter in beslag werden genomen. Het verslag staat tevens bol van de vernielingen die werden aangebracht
“... ten gemeentehuize werden alle kassen en lessenaren met de grootste wildheid opengewrongen .... in scholen werden lessenaren en andere schoolmeubelen met groote woestheid buitengeworpen...” en van “walgelijke” (sic) besluiten “*wie zich by de Kommandant te Wilryck zonder reden durft, te zynen bureele te bellen of aan te kloppen, zal zonder genade worden doodgeschoten”.*
“Een barbaarse officier”, schrijft onze verslaggever “die in het gewone leven in Duitsland leraar was”.

Verdwenen en vergeten

de Pruiselaarshoeve

In een vorige Wilrica Nieuws hadden we aandacht voor de Zibboudsrode, een herenhoeve die in de 19de eeuw compleet verdween bij de aanleg van Fort 6.
Een halve eeuw later onderging de Pruiselaarshoeve een gelijkaardig lot toen de Stad Antwerpen het domein Schoonselhof met aanpalende landbouwgronden kocht voor de realisatie van een nieuwe stedelijke begraafplaats.

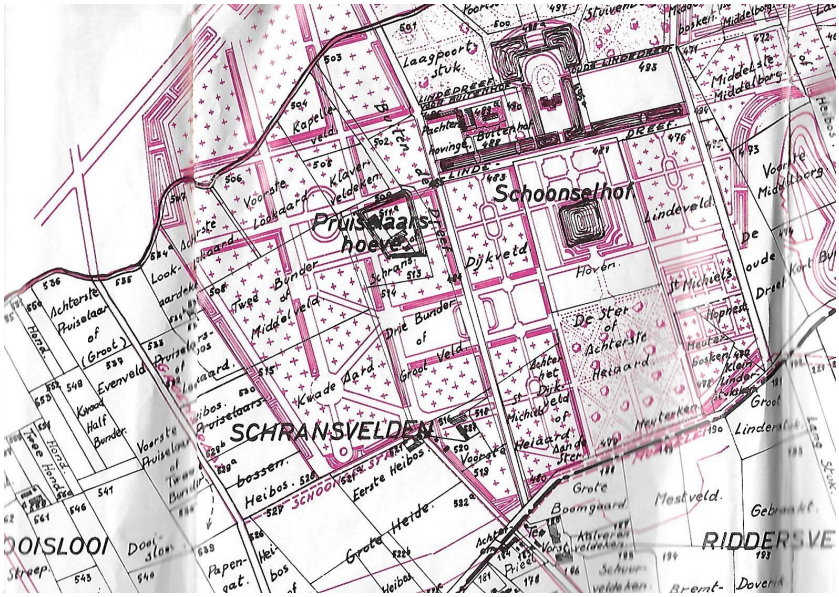

Op dit "Plan van Popp" (ca 1865), geprojecteerd op de huidige site van de begraafplaats (rode lijnen) ziet men duidelijk hoe dicht de Pruiselaarshoeve bij het kasteel lag. De hoeve behoorde echter niet tot het kasteeldomein Schoonselhof.

De Pruiselaarshoeve was een volledig door water omringde hoeve (een schranshoeve) waarvan de eerste vermelding tot 1431 teruggaat. Uit de omwatering leidde geschiedschrijver Kan. Dr. Floris Prims af dat deze hoeve de voorloper was van het nabijgelegen Kasteel Schoonselhof. Een logische redenering omdat de meeste hoven van plaisantie rond Antwerpen ontstonden vanuit omwalde, beveiligde boerderijen die tot lusthoven werden getransformeerd. (Geschiedenis van Wilrijk, 1952, blz.381, Hoven van Plaisantie in de provincie Antwerpen, 2013, blz.135)

Volgens historicus Prof. Robert Van Passen sloeg Prims de bal mis omdat al een eeuw eerder dan de Pruiselaarshoeve sprake was van het Schoonselhof. Ook blijkt uit de eigendomsakten dat de beide goederen altijd tot verschillende eigenaars hebben toebehoord. (Geschiedenis van Wilrijk,1982, blz. 733).

Niettemin was de Pruiselaarshoeve een belangrijke boerderij waarvan de landerijen zich uitstrekten tot aan de Hollebeek, en die vooral de kasteelbewoners van Schoonselhof en Klaverblad bevoorraadde.

De naam Pruiselaar is volledig verdwenen uit het Wilrijkse straatbeeld. Er was wel een Pruiselaarstraat totdat het Wilrijks schepencollege in 1914 besliste om deze tot Groenstraat om te dopen. De reden hiervoor is onbekend. (Toponymie van Wilrijk, 1967, Van Passen en Roelandts).

Hondsnest

Omstreeks 1900 waren er rond Antwerpen nog meer dan 200 hoven van plaisantie te vinden, verspreid van Hoboken tot Schoten. Wilrijk telde 14 van deze lusthoven maar een groot deel ervan (zoals het Hondsnest) verdween onder de sloophamer om nieuwe woonwijken aan te leggen.

Het Hondsnest was een hoeve, in 1327 bekend als Standonkhoeve en gelegen tussen Heistraat, Jules Moretuslei en Boomsesteenweg, die in het begin van de 17de eeuw uitgroeide tot een hof van plaisantie. Doordat er meer zuidelijk in Wilrijk een nieuwe hoeve met de naam Standonk ontstond kreeg dit lusthof de naam "Hondsnest", vermoedelijk omdat zich op het domein een grote kennel met jachthonden bevond. (Toponymie van Wilrijk, 1967, Van Passen en Roelandts)

Het Hondsnest naar een tekening van Jef Nys - Geschiedenis van Wilrijk, Prims, 1952, rugzijde van blz. 338
De herkomst van de afbeelding is niet bekend.

Door het verbreden en rechttrekken van de Boomsesteenweg einde 18de eeuw werd een deel van het eigendom onteigend. De latere aanleg van de spoorweg en de bouw van het station in Wilrijk in 1878 tekenden het doodvonnis van het domein dat grotendeels verkaveld werd voor woningbouw. De laatste eigenaar was notaris August Van Dael die het hof liet bewonen door zijn neef Victor. Achter het kasteeltje bevond zich een grote vijver dat in de volksmond "de Lac" werd genoemd. In de winter mocht iedereen hier naar hartenlust komen schaatsen. Het kasteel zelf kreeg de bijnaam Hofke Van Dael.

Toen de notaris in 1907 overleed, werden de laatste overblijfselen van dit hof van plaisantie (kasteel en park met vijver) aan een bouwmaatschappij verkocht.
De August Van Daelstraat herinnert aan de laatste eigenaar en ook het plein waar zich het kasteelgebouw bevond, kreeg dezelfde naam. De dwarsstraat die naar de spoorweg liep, werd de Hondsneststraat. Het plein werd in 1948 tot Frans Nagelsplein omgedoopt. Geen erg, August Van Dael bleef en blijft voortleven in de straatnaam.
De naam Hondsnest echter verdween volledig toen in 1929 het Wilrijkse schepencollege besloot - in een zeer late oorlogsgedachtenis - de straat om te dopen tot Overwinningstraat. Vanaf dan is de naam Hondsnest nog alleen maar terug te vinden in de plaatselijke geschiedenisboeken.

Verdwenen maar niet vergeten

Mensenlief, waar is de goeie oude tijd
Dat we in 't Kerkeleike hebben gevrijd
Daarom werd het zo beroemd
Dat we het den ***"boulevard d'amour"*** *hebben genoemd*.

Deze karamellenvers van Flor Huysmans, de laatste burgemeester van Wilrijk, doet ons herinneren aan de Kerkelei als een smalle, slecht verlichte en bomenrijke weg. De ideale plaats voor verliefde koppels om zich na zonsondergang "af te zonderen".
Toen het voorste deel van de straat (kant Doornstraat) vanaf einde jaren 40 van vorige eeuw werd verbreed en de aanpalende percelen bouwrijp werden gemaakt, restte alleen nog het einde van de Kerkelei dat naar de Sint-Bavostraat liep als "boulevard d'amour". Met Steytelincklei kreeg het meteen ook officieel een nieuwe straatnaam.

Dit oorspronkelijk tracé van de Steytelincklei lag pal naast de ingang van het gemeentepark. Om een betere toegang naar de begraafplaats te creëren, werd de straat in de jaren 70 van vorige eeuw verlegd. De oude bedding van de Steytelincklei werd opgenomen in het gemeentepark en is nog zichtbaar als een majestueuze eikendreef. De kleine kasseistrook op het voetpad in de Sint-Bavostraat die het oorspronkelijke begin van de straat aanduidt, werd op vraag van Wilrica bij de laatste heraanleg van de Sint-Bavostraat op de valreep behouden.